

Legal Regulations on Women and Family in Turkey and the Phenomenon of Divorce

Türkiye’de Kadın ve Aileye Yönelik Yasal Düzenlemeler ve Boşanma Olgusu

Şirin TARGAN ÇALIŞ (1)

Cited/Atıf: Targan-Çalış, Ş. (2022). Türkiye’de Kadın ve Aileye Yönelik Yasal Düzenlemeler ve Boşanma Olgusu, *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 97-109

ABSTRACT

The family, which is characterized as the basic building block of society, is affected by socioeconomic and cultural changes in various ways, including the change and transformation of family structures. On the other hand, family policies centered on gender equality in legal standards have begun to be introduced in Turkey, as well as different countries of the world, in response to societal developments in other parts of the world. However, some argue that policies and legal regulations promoting gender equality and women’s rights have a negative impact on the Turkish family structure and lead to an increase in divorces. In this context, this study aims to discuss the divorce phenomena in Turkey through legal regulations for women and families, research findings and statistical data. In this scope, national and international legislation, *Research on Family Structure in Turkey* (2006, 2011, 2016, 2018), *TUIK data* (2017, 2020), *Reasons for Divorce Research* (2014), *Domestic Violence Research* (2014) and the reasons for divorce in the studies in the literature were reviewed. Relationship difficulties as a reason for divorce have been identified as an important factor for both men and women in research and statistics. As a result, it is reasonable to conclude that the reasons that lead to divorce cannot be linked to a single cause, and that legal regulations covering women and families would have had no direct impact on divorces.

ÖZET

Sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler toplumun temel bir yapı taşı olarak tanımlanan aileyi, pek çok açıdan olduğu gibi aile yapılarının değişimi ve dönüşümü ile de etkilemektedir. Buna karşın, dünyanın farklı ülkelerinde olduğu gibi yaşanan toplumsal değişimlere bağlı olarak hukuk normlarında toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı aile politikaları Türkiye’de de benimsenmeye başlamıştır. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarına yönelik politika ve hukuki düzenlemelerin Türk aile yapısı üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğu ve boşanmaları arttırdığı yönünde söylemler bulunmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada, Türkiye’de boşanma olgusunun kadın ve aileye yönelik hukuki düzenlemeler, bilimsel araştırmalar ve istatistiksel veriler üzerinden tartışılmasını amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, ulusal ve uluslararası mevzuat, *Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları* (2006, 2011, 2016, 2018), *TÜİK verileri* (2017, 2020), *Boşanma Nedenleri Araştırması* (2014), *Aile İçi Şiddet Araştırması* (2014) ve literatürdeki çalışmalarda vurgulanan boşanma nedenleri ele alınmıştır. Söz konusu araştırmalar ve istatistikler incelendiğinde, boşanma nedeni olarak ilişki problemleri hem erkek hem de kadın açısından önemli bir faktör olarak görülmektedir. Sonuç olarak, evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasına neden olan faktörlerin tek bir nedene dayandırılmayacağı, kadına ve aileye yönelik hukuki düzenlemelerin boşanmalara doğrudan bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

ARTICLE HISTORY

Received :19.12.2021
Accepted :20.01.2022
Published :30.03.2022

KEYWORDS

Family, Gender, Woman, Divorce, Social Work

MAKALE TARİHİ

Geliş :19.12.2021
Kabul :20.01.2022
Yayımlama :30.03.2022

ANAHTAR KELİMELE

Aile, Toplumsal Cinsiyet, Kadın, Boşanma, Sosyal Hizmet

GİRİŞ

Eski çağlardan günümüze kadar önemini kaybetmeyen aile kavramı, pek çok disiplinin tartışma odağında yer almaktadır. Aile, “bir mekânı paylaşan, birden fazla bireyin olduğu, sevilme ve ait

¹ Doktorand, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kadın ve Aile Çalışmaları ABD, stargan01@gmail.com,

0000-0002-8036-1767

olma gibi duygusal bağların bulunduğu, birbirlerine karşı sorumluluk ve rollerin olduğu” bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra yaşanan demografik dönüşümler, aile yapısını ve aileyi dönüştürmesi bakımından oldukça önemlidir. Kırsal bölgelerde daha çok tarım ile geçimini sağlayan halk, tarımda makineleşmenin başlaması ile birlikte işsiz kalmıştır (Aslan ve Çalış, 2020). Bunun sonucunda kırlardan kente yoğun bir göç süreci yaşanmıştır. Türkiye’de sanayinin gelişmesi ile birlikte şehirlere göç eden insanlar önce aile yapısında değişime uğramış ve ailenin üyelerine yeni sorumluluklar yüklenmiştir. Sosyo-ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan kent yaşamı, ülkenin toplumsal, ekonomik, kültürel yapısı üzerinde değişimlere sebep olarak, insanların değer ve normlarını değiştirmiştir. Kent yaşamı, insanların davranış biçimlerine etki ederek, Türkiye’deki yaşam tarzı ve düşünsel yapıyı da dönüştürmüştür (Koç, 2018).

Sütçü (2021)’ye göre Türkiye’de aile yapıları, Cumhuriyet dönemi ile birlikte yapılan hukuki revizyonlar ile köklü değişimlere uğramış ve kadınların statüsü yükselmeye başlamıştır. 2000’li yıllara geldiğimizde ise Türkiye’de yaşanan sosyal ve politik dönüşümler, AB’ye uyum çalışmaları kapsamında iç hukukta düzenlemelere gidilerek kadın odaklı aile politikaların düzenlenmesini sağlamıştır. Türkiye tarafından imzalanan uluslararası sözleşmelerde de yer alan kadınlara yönelik her türlü şiddetin önlenmesi, kadınların eğitim ve istihdam edilme oranlarının yükselmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yapılan vurgular kadınlara yönelik düzenlenmeleri tekrar gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda uluslararası sözleşmelerde yer alan bağlayıcı unsurlar iç hukukta revizeye yol açarak kadınlara yönelik politikaların düzenlenmesini sağlamıştır.

Artan teknolojik faaliyetlere bağlı olarak kitle iletişim araçlarıyla farklı kültürleri tanımak, bir başka ülkeye seyahat etmeden de mümkün hale gelmiş, uluslararası sözleşmeler, ticaretler ve seyahatler yoluyla modernleşme ve batı yaşam tarzının iyi olduğuna dair algılar yaygınlaşmıştır (Kavas ve Thornton, 2019).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde sosyo-ekonomik ve demografik dönüşümlerin yanı sıra zihniyet dönüşümünün de aile yapılarına etki ettiği açıktır. Yaman (2019), aileye yönelik hukuki düzenlenmelerin dahi modern toplumlarda görülen yüksek boşanma oranlarına bağlı olarak tek ebeveynli aile sayısının gün geçtikçe artmasını engelleyemediğini ifade etmektedir. Boşanma, birçok unsurdan etkilenen; ekonomik, toplumsal, psikolojik ve sosyolojik nedenleri olan bir olgudur. Sanayileşmenin artmasına bağlı olarak kırsal bölgelerden kentte doğru yaşanan iç göçlerin aile yapılarını etkilemesi, kadınların statülerinin yükseltilmesine yönelik sosyal politika ve hukuk revizyonları, çiftlerin evlilik beklentilerinin değişmesi ve çiftler arasında yaşanan uyuşmazlıklar, zihniyet dönüşümüne bağlı olarak toplum tarafından boşanmaların giderek normalleştirilmesi, boşanmalara etki eden faktörler arasındadır. Bütün bu dönüşümlere rağmen Türk aile yapısında geleneksel kültürün, tutum ve davranışlarda halen varlığını koruyarak aile, evlenme, çocuk sahibi olmaya yüklenen anlamın önemini sürdürdüğü söylenebilir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de kadın ve aileye yönelik hukuki düzenlemelerin boşanmalara etkisini bilimsel çalışmalar ve istatistiki veriler üzerinden tartışarak; hukuki düzenlemelerin boşanmaya etkisini ortaya koymaktır. Bu çalışma, son zamanlarda aile ve kadına yönelik yasal düzenlemelerin, aileleri özellikle de erkekleri mağdur ettiğine inanılması, çiftleri barıştırmak yerine aileyi dağıttığı düşünülmesi ve toplum ve medyanın bir kısmının karşıt görüşler sunması, yasal düzenlemelere rağmen artan şiddet vakaları ve işlenen kadın cinayetleri nedeniyle bir hayli önem arz etmektedir. Bu çalışmada zihinlerde yer alan ve medyanın bazı organlarında yer bulan bu söylemlere benzer sorulara, farklı disiplinler olan sosyolojik, psikolojik ve hukuki bakış açısıyla cevap aranacaktır. Bu nedenle çalışma, Ulusal ve Uluslararası Mevzuat, “Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları (TAYA, 2006, 2011, 2016, 2018)”, TÜİK verileri, “Boşanma Nedenleri Araştırması (2014)”, “Aile İçi Şiddet Araştırması (2014)” ve literatürde yer alan, boşanmanın sosyal psikolojik nedenleri üzerinden tartışılacaktır.

Bu makale üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda Kadına Yönelik Şiddetle Mücadeleye İlişkin Ulusal ve Uluslararası Mevzuat incelenecektir. İkinci kısımda veriler ve araştırmalar

üzerinden Türkiye’de aile kurumunun sosyo-ekonomik, demografik dönüşümleri, boşanma nedenleri ile Türkiye’deki aile içi şiddet araştırmasının sonuçları incelenecektir. Son kısımda ise eşlerin boşanma nedenlerine ilişkin literatürde yer alan çalışmalara yer verilecektir.

1. KADIN VE AİLEYE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

1.1 4320 Sayılı Ailenin Korunması Hakkında Kanun

Kadın-erkek eşitliği hususunda somut adımların ilk kez atılmasını sağlayan, aile içi şiddetin önlenmesine dair ilk kez bir hükümetin programında yer alan hususlar, 4320 Sayılı Ailenin Korunması Hakkında Kanunu’nun imzalanmasıyla yasallaşmıştır. Birçok hükümetin programında yer bulan kadın vurgusu, kadınların istihdamı, eğitimi, aile içindeki ve annelik rolüne daha çok odaklanmıştır. Anayasa’mızın 41. maddesinde belirtilen “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar” hükmünce aileyi güçlendirmek, kadınlar ve çocukların sorunlarını çözmek, şiddeti önlemek amacıyla yasal düzenlemenin gerekli olduğu, eşitliğe dayanan aile yapılarının ve kadının konumunun yükseltilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılacağı o günkü hükümetin programında yer bulmuştur (Dalkır-Kahveci, 2019). Türkiye’nin 1985 yılında imzaladığı “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)’nin ilgili hükümleri ile zamanın hükümet programında yer alan kadın-erkek eşitliğine vurgu yapılan hususları yerine getirmek ve aile içi şiddeti önlemek amacıyla 14 Ocak 1998 günü kabul edilen 4320 Sayılı Ailenin Korunması Kanunu, 17 Ocak 1998 tarihinde resmi gazetede yayınlanmıştır.

2007 yılında onaylanan birtakım değişiklikler ile “Türk Medenî Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden biri” şeklinde kapsam genişletilmiştir.

01 Mart 2008 tarihli Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkındaki Yönetmeliğin 4. Maddesinde şiddetin tanımı: “Aile bireyinin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik her türlü davranışı ifade eder” olarak tanımlanmıştır. İlgili Kanun’da, şiddete dair tanımın yüzeysel kalması ve genel bir tanımının yapılmaması başvurularda sadece fiziksel şiddetin değerlendirilmesine yol açmıştır. Hâkim tarafından şiddetin yaşandığına dair delil aranması, önleyici tedbirlere ilişkin yargılama sürecinin uzun sürmesi ve izleme sürecinin sadece kolluk kuvvetleri tarafından sağlanması tedbir kararlarının uygulama ve izleme süreçlerinde güçlülere neden olmuştur (Kandemir, 2018). Kadına yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin görünürlüğünün artması ve yürürlükte olan 4320 Sayılı Kanun’un beklentileri karşılayamaması üzerine şiddetin tanım ve kapsamının genişletildiği 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1.2. 4721 Sayılı Medeni Kanun

Kanun dilinin ağır olması ve günün sosyo-ekonomik gereksinimlerini karşılayamaması nedeni ile 17/02/1926 yılında kabul edilen 743 Sayılı Medeni Kanun, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlükten kaldırılmış ve 4721 Sayılı Medeni Kanun yürürlüğe girmiştir.

743 Sayılı Medeni Kanun’a göre, yaşanılacak ev seçimine kadar erkek, evin reisi olarak kabul edilmekteydi. Aileye gelir getirmekte kocanın vazifesiydi. Kadının çalışması için kocasının iznini alması gerekirdi. 743 Sayılı Kanun’a göre kadın ve erkeğe geleneksel rollerin biçildiğini görmekteyiz. Kadın-erkek eşitliğinden çok uzak olan bu hükümler zamanın ihtiyaçlarını karşılayamamış, uluslararası sözleşmelerde yer alan eşitlik vurgusuna yönelik yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur.

4721 Sayılı Medeni Kanun'daki kadınlar lehine en büyük yenilik, 743 Sayılı Medeni Kanun'da var olan "erkek ailenin reisidir" hükmünün kaldırılarak "ailenin eşler arasında eşitliğe" dayanması hükmünün getirilmesi olmuştur.

4721 Sayılı Kanun'a göre boşanma gerekçesi oluşturabilecek konular; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı, evlilik birliğinin temelinden sarsılması, anlaşmalı boşanma, fiili ayrılık olarak belirtilmiştir.

1.3 Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme (İstanbul Sözleşmesi)

11 Mayıs 2011 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından imzaya açılan Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme, İstanbul'da imzalanması nedeniyle İstanbul Sözleşmesi olarak bilinmektedir. Sözleşmeyi ilk imzalayan ve sözleşmenin maddelerine ilişkin herhangi bir çekince koymayan tek ülke Türkiye'dir. Kırk ülke tarafından imzalanan sözleşme, Türkiye'de 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, uluslararası mevzuatta aile içi şiddete yönelik yaptırımları bulunan ve toplumsal cinsiyete ilk kez vurgu yapan sözleşme olması açısından önemlidir.

Sözleşmenin amacı 1. maddesinde şöyle tanımlanmaktadır: "Kadını her türlü şiddetten korumak, kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek kovuşturmak ve ortadan kaldırmak, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınların güçlendirilmesi yolu dahil kadınlar ve erkekler arasındaki temel eşitliği teşvik etmek". Sözleşme, kadınlara yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayandığına ve kadınlara yönelik şiddetin insan hakları ihlali olduğuna vurgu yapmaktadır. Sözleşmenin 66. maddesinde ise, sözleşmenin taraflarca uygulanmasını izlemek için "Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu" (GREVIO) olarak bağımsız bir denetim mekanizması kurulması öngörülmüştür.

Sözleşme, tüm kadınları kapsayacak şekilde düzenlenerek, kişilerin medeni haline bakılmamasını, cinsel kimlik ve cinsel yönelimi nedeni ile şiddet görme ve ayrımcılık yapıma ihtimali bulunan kişileri de koruyacak şekilde önlemlerin alınmasını öngörmektedir (Moroglu, 2012). Sözleşmede; toplumsal cinsiyet, "kadınlar ve erkekler için toplum tarafından uygun görülen ve sosyal olarak inşa edilen roller, davranışlar, eylemler ve nitelikler", kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayanan şiddet ise kadına, kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet olarak tanımlanmaktadır. Sözleşme, kadına yönelik şiddetin kadınlar ve erkekler arasından eşit olmayan güç ilişkilerine dayandığı, erkeklerin kendilerini kadınlardan üstün görmeleri nedeniyle kadınlara karşı ayrımcılık yapıldığı belirtilerek, kadına yöneltilen şiddetin toplumsal cinsiyete dayandığı temeline dayanmaktadır.

Toplumda, İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik olumsuz düşüncelere sahip gruplar ve örgütlerden söz etmek mümkündür. İstanbul sözleşmesine karşı olan taraflar, sözleşmede vurgulanan toplumsal cinsiyet eşitliğinin eşler arasında problemler yarattığı ve aile kurumuna zarar verdiği gibi karşıt görüşler belirtmektedir. İstanbul Sözleşmesini destekleyenler ise; sözleşmenin kadınların toplumdaki konumunu, yaşam hakkını koruduğunu ifade etmektedir. Tüm bu tartışmaların odağında İstanbul Sözleşmesi'nin görünen ve görünmeyen amaçları olduğuna ve toplumumuzun değerlerine uygun olmayan yaşam tarzlarını dayattığına yönelik yaygın bir görüş bulunmaktadır. Sözleşmenin şiddet tanımında yer alan kavramlarının amacının şiddeti önlemekten ziyade, toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsel yönelim kavramların meşrulaştırılarak politika haline gelmesini sağlamak olduğu belirtilmektedir. Nitekim bu söylemler toplumda giderek kalıplaşmış yargılara dönüşmüş ve Türkiye 20 Mart 2021 tarihinde İstanbul sözleşmesinden geri çekilmiştir. İstanbul Sözleşmesi, 01.07.2021 tarihinde ise resmen yürürlükten kaldırılmıştır.

1.4. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Uluslararası mevzuatta yaşanan gelişmeler, Türkiye'de kadın erkek eşitliğine yönelik yasal düzenlemeler için itici bir güç oluşturmuş ve uluslararası hukuka uygun yasaların çıkarılmasında etkili olmuştur. 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, uzun

süredir uygulamada olan 4320 Sayılı Kanun’un eksikliklerin ve uygulamadaki yetersizliğinden dolayı yeni bir kanun düzenlemesini gerekli görmüş ve yapılan çalışmalar sonucunda daha kapsamlı tedbirlerin uygulamaya konulduğu 6284 Sayılı Kanun, 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı; “şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek” olarak ifade edilmektedir. Böylece 4320 Sayılı Kanun’da olmayan ve 6284 Sayılı Kanun ile ilk kez düzenlenen ev içi şiddet, kadına yönelik şiddet ve şiddet ayrı ayrı tanımlanmış, yalnızca şiddete maruz kalan değil, şiddete uğrama tehlikesi bulunanlar da dahil edilerek, şiddetin henüz gerçekleşmeden önlenmesi amaçlanmıştır (Öztürk, 2017). Kanun, şiddeti; “kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış” olarak tanımlamaktadır.

Türk Ceza Kanunu’nda kadına yönelik şiddet tanımı yer almamakla birlikte, şantaj, tehdit, baskı, iftira ve kötü muamele suç olarak kabul edilmektedir (Memur-Sen Kadınlar Komisyonu, 2020). 6284 Sayılı Kanun’un bir ceza kanunu olduğu ve maddelerinin cezalandırıcı unsurlar içerdiğini ifade eden görüşler bulunmakla birlikte; hem şiddet uygulayanı hem de şiddete maruz kalanı koruyan bir tedbir kanunu olduğu söylenebilir. TC Yasalarına göre suç unsuru olan şiddet olgusu, 6284 Sayılı Kanun’da şiddet uygulayana yönelik önleyici tedbir kararları uygulamaktadır. Tedbir kararlarına aykırılık durumunda ise ceza sistemi devreye girmekte ve üç günden on güne kadar zorlama hapis cezasına tabi olacağı şiddet uygulayana tebliğ edilmektedir. Tedbir kararlarına aykırılığı her tekrarında zorlama hapis cezası on beş günden otuz güne kadar artmakta ve verilen cezanın altı ayı geçemeyeceği belirtilmektedir. Yine Kanunun 5. ve 15. maddelerinde şiddet uygulayanın rehabilitasyonu için önlemler alınarak, şiddet uygulayanın öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalığını sağlamaya yönelik tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılması mevcuttur.

6284 Sayılı Kanun kapsamında tartışma yaratan bir diğer unsur ise delil veya belge aranmaksızın tedbir kararlarının verilmesidir. Bu hükmün tek taraflı ifade ile verilebilecek bir karar olmadığı, istismara açık olduğu ve hukuk kurallarına uygun olmadığı hususunda toplumda yaygın bir görüş bulunmaktadır. 6284 Sayılı Kanun, koruyucu ve önleyici tedbir kararları olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır. Koruyucu tedbir kararları için delil veya belge aranması şartı olmamakla birlikte, önleyici tedbir kararları için bu hüküm bulunmamaktadır. Kanunun 15/2-d ve 15/3-a. maddesinde hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunulması yer almaktadır. Ayrıca İçişleri Bakanlığı tarafından 01.01.2020 tarihinde yayınlanan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genelgesi’nde; “Şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlara yönelik ilgili makamlar tarafından verilecek koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının doğru belirlenebilmesi/verilebilmesi için muhakkak Aile Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü’nden 6284 sayılı Kanunun 15. maddesi uyarınca ayrıntılı "sosyal araştırma raporu" talep edilmesi, bu raporun gecikmeksizin düzenlenmesi için valilikler tarafından sürecin sıkı şekilde takip edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması” belirtilmiş olup, mahkemelerce verilen koruyucu ve önleyici tedbir kararlarında taraflara ilişkin sosyal araştırma raporu talep edilmektedir. Bu uygulamanın, şiddet uygulayan ve şiddete maruz kalan açısından müdahale edilmesi gereken alanları tespit ederek, tekrarlanması muhtemel şiddet vakalarının önüne geçebilecek olması ve hakkında tedbir kararı talep edilen kişilerin de olası mağduriyetlerini önenebilmesi noktasında oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Tedbir kararlarına ilişkin aileye zarar veren, evden uzaklaştırılan eşin öfkesinin körüklemekle suçlanan tartışmalı maddelerden biri de 6284 Sayılı Kanun’un 5/b maddesinde hâkimin şiddet uygulayanla ilgili “Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhal uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi” kararıdır. Tedbir kararları, tek seferde en

fazla altı ay süre ile verilebilmektedir. Şiddet mağduru tarafından tedbir kararına aykırılık durumunda herhangi bir yaptırım bulunmamakla birlikte, Taştan ve Küçüker Yıldız (2019) tarafından, önleyici tedbirler alındığı halde sürenin bitmesini beklemeden kendi kararlarıyla ya da ailelerin devreye girmesiyle aralarındaki sorun her ne ise çözüme kavuşmadan barışan çiftlerin sayısı oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Önceki adıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından İstanbul Sözleşmesine yönelik izleme mekanizması olan GREVIO'ya verilen rapora göre; 2014 yılında 450.891, 2015 yılında 478.931, 2016 yılında 515.250 kişiye yönelik koruyucu-önleyici tedbir kararları verilmiştir (Yaman, 2019). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, tedbir kararlarının her geçen yıl artmasının sebebi olarak şiddetle daha etkin mücadele edilerek, bilinmeyen şiddet vakalarının da tespit edilmesi olarak yanıtlamıştır. 6284 Sayılı Kanun'un amacı en hızlı ve kolay şekilde şiddet ile mücadele ederek şiddet mağdurlarını korumak ve şiddet uygulayana yönelik tedavi ve rehabilite edici tedbirler almaktır. İlgili Kanundan yararlanabilmek için kişilerin cinsiyeti, cinsel yönelimi, şiddetin aile üyeleri arasında yaşanıp yaşanmadığının bir önemi bulunmamaktadır (Uğur, 2012). Nitekim 6284 Sayılı Kanun'un 14. Maddesi gereği kurulan ve "şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği" şiddet önleme ve izleme merkezlerinden 2020 yılında 189.663 kadın, 16.648 erkek ve 14.397 çocuk olmak üzere toplam 220.708 kişi hizmet almıştır (AÇSHB, 2021). Kanun'un amacı ve kapsamı açık olmakla birlikte, Kanun'un evliliklere zarar verdiği ve aileyi dağıttığına yönelik algılar toplumun farklı kesimlerinde görülebilmektedir. Şen (2018) tarafından 2016 ve 2017 yılları arasında Antalya, Bursa, Gaziantep, Samsun ve Malatya'da gerçekleştirilen geniş kapsamlı TÜBİTAK projesinin saha araştırmasından elde edilen verilerde; emniyet personelinin kanunun "aileyi dağıttığı" düşüncesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Devlet, vatandaşlarının yaşam haklarını hukuk düzenlemeleri ile garanti altına almak ve insan onurunu zedeleyen olaylara karşı vatandaşını korumakla görevlidir. Kişileri, önleyici veya koruyucu tedbir kararları almaya yönelten sosyal, ekonomik, fiziksel ve ruhsal sorunların göz ardı edilerek, içinde tehdit, hakaret, şiddet unsurlarını barındıran bir ailede şiddetin yaşanmamasına ilişkin yapılan hukuki düzenlemelerin gerekliliği açıktır.

2. ARAŞTIRMALAR ÜZERİNDEN AİLENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları (TAYA)

Bu başlık altında Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) adıyla 2006, 2011 ve 2016 yıllarında yürütülen araştırmalar temel alınarak Türkiye'de aile yapısının dönüşümü açıklanmaya çalışılacaktır. Buna göre ailelerin yapısı, çocuk sahibi olma durumları ve boşanma verileri tartışılacaktır.

İlki 2006, ikincisi 2011, üçüncüsü ise 2016, 2018 yılında ise ileri istatistik analiz yöntemleri ile yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırması'nın (TAYA) amacı; Türkiye'deki aile yapısını, bireylerin ailedeki yaşam biçimlerini ve kendi aile yaşamlarına ilişkin değer yargılarını tespit etmek ve zaman içindeki değişimlerinin belirlemek olarak ifade edilmiştir. (TAYA, 2011).

Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren hızla artan iç göç süreci ile kentsel alanlara göçler yoğunlaşmış, böylece toplum, sosyoekonomik, kültürel ve demografik dönüşümler geçirmiş ve bu değişim süreci aile yapıları da etkilenmiştir. Kırsal bölgelerde makineleşmenin artmasına bağlı olarak artan işsizlik ve kentlerde sanayinin gelişmesi ile kent nüfusunda artış yaşanmış, gelir seviyesinin artması ile birlikte sosyal refah düzeyi ve eğitim seviyeleri yükselmiştir. Aktaş (2015), yaşanan iç göçler neticesinde 1980li yıllardan itibaren büyükanne, büyükbaba ve onların evli çocuklarından oluşan "geniş aile"den, anne, baba ve çocuklardan oluşan "çekirdek aile" geçiş yaşandığını belirtmektedir. Günümüzde özellikle boşanmalara bağlı olarak "tek ebeveynli aile" ve yalnız yaşayan kişilerden oluşan "tek kişilik hane halkı" sayılarındaki artış gözlenmektedir (Koç, 2018. Akt. Yavuz ve Güllüpinar, 2019). İç göç süreci kadınların istihdam edilme oranına da etki ederek eğitim seviyesinin yükselmesini, evlenme ve çocuk sahibi olma yaşlarının da artmasını sağlamıştır. Bu durumun ekonomik bağımsızlığını elde eden kadınların boşanma kararına da etki ederek boşanmaların artmasını ve aile yapılarının dönüşümünü sağladığı düşünülmektedir.

TAYA 2006 ve TAYA 2011 verilerine göre aile üyelerinin medeni durumları incelendiğinde; Türkiye’de 2006-2011 yılları arasında hiç evlenmeyen veya boşanmış olan bireylerin oranının yükseldiği, halen evli veya eşi vefat etmiş bireylerin oranının ise düştüğü görülmektedir (Koç, 2011). 2011 yılında yapılan araştırmada; ülke genelinde en yüksek orana sahip boşanma nedeninin %27 ile “sorumsuz ve ilgisiz davranma” olduğu anlaşılmaktadır. Kadınlar, en fazla boşanma gerekçesi olarak “dayak-kötü muamele” olarak belirtirken, erkekler “eşleri tarafından, kök ailesine karşı saygısız davranılması” olarak gerekçe göstermiştir. Öte yandan toplumsal cinsiyete dayalı roller, tek başlarına boşanma nedeni olarak daha az ifade edilmiştir.

2016 yılında yapılan TAYA sonuçlarına göre; en önemli boşanma gerekçeleri arasında %51 oranında sorumsuz ve ilgisiz davranma, %30 oranında evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama ve %24 oranında “eşleri tarafından, kök ailesine karşı saygısız davranılması” olduğu görülmektedir (TAYA, 2016). Dayak ve kötü muamele nedeni ile boşananların oranı %19,5 ile altıncı sırada yer almaktadır.

Türkiye’de 2006, 2011 ve 2016 yıllarında yapılan araştırmalar ve 2018 yılında yapılan ileri istatistik analizi verilerine göre Türk aile yapısındaki değişimlere bakıldığında, geniş aile sayısında azalma ve çekirdek aile sayısında artış görüldüğü söylenebilir. Aynı zamanda ataerkil aile yapısında çözümler görülmekle birlikte, sahip olunan çocuk sayısında azalma, tek ebeveynli hane sayısında ve çocuksuz çekirdek aile sayısında artış bulunmaktadır. Bütün bu değişim sürecine en iyi örnek olarak, 1978 yılında çocuksuz çekirdek aile oranı %14 iken, 2011 yılında %24’e ulaşması gösterilebilir (Koç, 2013. Akt. Kentel, 2018).

2.2. Aile İçi Şiddet Araştırması

Türkiye’de ilki 2008 yılında yapılan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nın sonuçları incelendiğinde yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı %39 olarak tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle her on kadından dördü fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmıştır (KSGM, 2009).

2014 yılında gerçekleştirilen Aile İçi Şiddet Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ve T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür. Araştırmanın amacı; 2008 yılında gerçekleştirilen araştırmanın ardından geçen yıllar içinde, şiddetin yaygınlığı ile uygulamaya konulan yasal düzenlemelerin şiddetle mücadeleye etkisini ortaya koymak olarak belirtilmiştir (KSGM, 2014). Araştırma sonuçlarına göre; hayatının belli bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade eden kadınların oranı yüzde 36’dır. Bu orana göre, her on evli kadından 4’ünün fiziksel şiddete maruz kaldığı söylenebilir. Evli kadınların yüzde 44’ünün ise hayatlarının herhangi bir döneminde, duygusal şiddet ve diğer istismar biçimlerinden en az birine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Kadınların beyanına göre en fazla maruz kalınan şiddet türü %44’lük bir oranla duygusal şiddettir. Kadının çalışmasına ya da işten ayrılmasına engel olma, ev harcamaları için para vermeme ile kadının gelirini elinden alma olarak tanımlanan ekonomik istismara maruz kaldığını belirtenlerin oranı ise %30 olarak tespit edilmiştir.

Türkiye genelinde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmış ve yasal haklarını bilen kadınların %89’u herhangi bir kurum ya da kuruluşlara başvurmadığını ifade etmiştir. Kadınların %7’si polise, %5’i aile mahkemesine, %4’ü ise sağlık kuruluşuna başvurduğu tespit edilmiştir.

2.3. Türkiye’de Boşanma Nedenleri Araştırması

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2014 yılında yapılan “Boşanma Nedenleri Araştırması”nın amacı; Türkiye’de boşanmalara sebep olan sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik sebepleri tespit etmek; boşanmalardaki hukuksal sürecin negatif ve pozitif durumlarını belirlemek olarak belirtilmiştir.

Boşanma olgusunun hem Dünya’da hem de Türkiye’de aile yapısındaki değişimlere bağlı olarak etkilendiği düşünülmektedir. Araştırmanın, TÜİK verileri üzerinden elde ettiği sonuca göre; %22,2’lik oran ile kadınların işgücüne katılmasının boşanma sayılarını arttırdığı tespit edilmiştir. %14,2 ile erkek işsizlik oranı ise yaşanan ekonomik sorunların ailede sorunlara

neden olduğu ve boşanmaları arttırdığı yönündedir. 2013 yılında binde 1,67 olan boşanma hızının ise 2023 yılında binde 1,93 olacağı düşünülmektedir.

Araştırmada boşanmış kişilerin %53,2'si eğitimsiz-ilköğretim mezunu, %17'sinin ise yükseköğretim mezunu olduğu tespit edilmiştir. Boşanmış kişilerin evlilik süresi ortalama 11 yıldır. %47'si 10 yıldan daha fazla evli kalmışlardır. Boşanmış kişilerin evlenmeden önce evlilikten beklentilerine dair bulgularda; erkeklerin çoğu, geleneksel iş bölümü üzerine beklentilere girdikleri, evin temizliği, kişisel ihtiyaçların karşılanması gibi unsurlar üzerinden belirtirken, kadınlar, evlilikte duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasını istediklerini ifade etmiştir. Evlilikten beklentilerinin gerçekleşmeme nedenini ise, sevgi ve saygı olmaması, ilgisizlik, iletişimsizlik, maddi yetersizlikler olarak ifade edilmiştir. Evlilikte yaşanan sorunların başında kadınların cevabı, %56,6 oranla şiddet oluşturmaktadır. Erkekler, yakın çevre müdahalesini, evlilikte en çok sorun yaşanan konu olarak değerlendirirken, şiddet olgusunun ise verilen cevaplara göre üçüncü sırada yer aldığı anlaşılmaktadır.

Boşanma nedenleri incelendiğinde; birinci sırada, yakın çevrenin evliliğe müdahalesi (%40) gelmektedir. Bunu sırayla %38 ile duygusal ilişki, %35 ile aldatma, %34 ekonomik sorunlar ve %34 ile şiddet takip etmektedir. TÜİK tarafından 2016 yılında yapılan aile yapısı araştırması bulgularına göre; kadınların boşanma nedenleri arasında, %61,5 oranında sorumsuz ve ilgisiz davranma, %36,4 oranında dayak ve kötü muamele ve aldatma ise %32,2 oranında üçüncü sırada yer almaktadır. Erkeklerin boşanma nedeni incelendiğinde ise; %40,2 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma, %24,5 ile eşin ailesinin ev içi ilişkilere müdahalesi ve %24 oranında eşlerin ailelerine saygısız davranması olarak tespit edilmiştir. (TÜİK, 2016). Araştırma bulgularına göre; sorumsuz ve ilgisiz davranma hem erkek hem de kadın tarafından boşanma nedenleri olarak ilk sırada yer almaktadır.

3. BOŞANMA OLGUSUNA SOSYAL PSİKOLOJİK YAKLAŞIM

Boşanmaların nedeni çok boyutludur ve tek bir yaklaşıma göre açıklamak yeterli olmamaktadır. Bu nedenle karmaşık bir yapısı bulunan boşanma olgusu, bu başlık altında sosyolojik ve psikolojik bakış açısıyla değerlendirilecektir.

Yıldırım (2004), Türkiye'de 1992-2000 yılları arasında gerçekleştirdiği boşanma nedenleri araştırmasında; en temel boşanma nedeninin geçimsizlik, diğer sebeplerin ise terk ve zina olduğunu tespit etmiştir. Yapılan araştırma boşanma davalarının açılış nedeni ise şiddetli geçimsizlik olarak bulunmuştur. Aydın ve Baran (2010), kadının sosyal konumunun sanayi devrimi ile başladığını, evliliğe ve evlilikten beklentiye yönelik algıların değiştiğini, kişisel haklar ve cinsiyetler arası eşitsizliklerin sorgulanmaya başlandığını, 2. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan göç olaylarının kadının iş yaşamına katılımını sağlayarak, kadınların pasifize edilmesini engellediğini belirtmektedir. Aile bu dönemden sonra yapısal olarak küçülmeye başlamış ve ilişkiler değişmiştir. Eş seçiminden, evlilik tercihlerine kadar kadınların tercihleri önem kazanmaya başlamıştır.

Kır (2011), teknolojinin ilerlemesi, aile değerleri, aile yapısındaki değişimler, eğitim düzeyinin artması, toplumların değişmesi gibi günümüzde de ailelerin bir dönüşüm sürecinden geçtiğini söylemektedir. Aile yapılarındaki değişim, eğitim, meslek edindirme gibi eskiden aileye ait olan işlevleri diğer kurumlara devrederek, çekirdek aile sayılarında artışa neden olmuştur.

Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları sonuçlarına göre, kadınların istihdam oranlarının yükselmesine bağlı olarak ekonomik bağımsızlığını kazanması, eğitim seviyesinin yükselmesi, geleneksel aile yapısından çekirdek aileye doğru dönüşen aile yapıları, eş seçimi, boşanma, çocuk sahibi olup olmama tercihi ve kariyer hedeflerine yönelme gibi birçok unsur aile yapılarını etkilemektedir. Kadınların iş hayatına aktif katılımının boşanma oranlarını arttırdığını ifade eden teorilere göre, kadınların ekonomik olarak bağımsız olması, evlilikten beklentileri ve aile içi ilişkileri değiştirmektedir. Becker (Akt. Çiçek, 2014)'in evlilik istikrarı teorisine göre, kadınların çalışma hayatındaki oranları arttıkça boşanma düşüncelerinin de arttığı yönündedir. Kadınların ekonomik yönden bağımsız olması kötü giden bir evliliği sonlandırmak için motive edici bulunmaktadır. Çakır (2011)'in İstanbul'da yaptığı boşanma nedenleri araştırmasına göre; boşanmayla sonuçlanmış tüm evliliklerin amacı mutlu bir yuva kurmak olarak

bulunmuştur. Boşanma nedeni yoğunlukla “geçimsizlik” olarak ifade edilmiştir. Evlilikten beklentiler yıllar içerisinde değişse de; Uyar’ın (1999, Akt. Tatlıoğlu ve Demirel)) yaptığı araştırma bulgularına göre, çiftlerin nişan ve söz döneminde iken sorunlarının başladığı ve evlilik sürecinin sağlıklı kurulamadığı tespit edilmiştir. Araştırmaya göre kadınların %86’sı, erkeklerin ise %78,8’i eşlerinde beğenmedikleri özelliklerin evlenince değişeceğine inandığını ifade etmiştir.

Yıldırım (2005), sosyo-kültürel, ekonomik alandaki gelişmeler ile bireylerin zihinsel dönüşümlerine bağlı olarak modernizmin ve sosyal refah artışının boşanmanın temel etkilerinden olduğunu söylemektedir. Modernizm ile birlikte aile içi roller, gözden geçirilmeye ve aile fonksiyonlarının tartışılmasına neden olmuştur. Ünal (2013)’a göre; modern kurumlarının ortaya çıkışı, değerlerin değişmesine, bireyselleşmeye ve aile yapılarında değişime neden olarak boşanmaları arttırmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2019 yılı boşanma verileri incelendiğinde; 2002 yılından 2019 yılına kadar boşanma sayılarında artış görülmektedir. 2019 yılında boşanan çiftlerin sayısı 2018 yılına göre %8,0 artarak 155 bin 47 olarak tespit edilmiştir. Ortalama evlilik yaşının bir önceki yıla göre arttığı, boşanmaların %36,0’sının evliliklerin ilk beş yılı içerisinde gerçekleştiği belirtilmektedir. Bu göstergeler giderek artan bir şekilde insanların evliliğe bakış açılarının ve evlilikten beklentilerinin değiştiğini düşündürmektedir.

Türkiye’nin boşanma hızları iller bazında incelendiğinde; en az gelişmiş iller kategorisinde yer alan illerin en düşük boşanma hızına sahip olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’nin coğrafi bölgelerinden yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip Ege, Akdeniz, İç Anadolu ve Marmara Bölgeleri en yüksek boşanma hızına sahip bölgeler iken boşanmanın en düşük olduğu bölgeler Karadeniz, Güney Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleridir (TÜİK, 2016). Bu durum, boşanmaların sosyo-ekonomik olarak gelişmişlik düzeyi ile doğru orantıda arttığını göstermektedir. Değişen toplumsal yapı, yaşam tarzı ve aile yapılarında yaşanan değişimlerle birlikte, kadınların sosyo-ekonomik yönden gelişmesini engelleyen, kadınların ikinci planda kalmasını bekleyen düşünceler çözülerek, bazı toplumlarda çatışmalara yol açabilmektedir. Evlilik beklentilerinin giderek değiştiği günümüz dünyasında çiftlerin, evlilikten tatmin edici bir yaşam, sevgi ve saygının olduğu, demokratik aile içi ilişkilerin yaşandığı uyumlu bir birliktelik beklediği söylenebilir.

Lamanna ve diğerleri (2018), tatmin edici bir yaşam sürdürmede en önemli faktörlerden birinin iletişim kurma yeteneği olduğunu söylemektedir. Mutlu çiftlerin %79’u, mutsuz çiftlerin ise %13’ü partnerleri tarafından anlaşıldığını hissettiğini ifade etmektedir. İlişkilerinde mutlu olan çiftlerin iyi bir dinleyici olduğu ve birbirlerini aşağılayıcı cümleler kurmadıkları, çiftlerin iletişim tarzlarında olan farklılıkların iletişime engel olduğu görülmektedir. Akgün-Kandemir (2019), evlilik kalitesini arttıran unsurlar arasında iletişim becerisi olduğunu ve iletişim becerilerinin evlilikten alınan doyum arttırdığını belirtmiştir. Aile içi iletişim doğru bir şekilde sağlandığında, bireyler karşısındakini çok daha iyi anlayabilmekte ve empati kurabilmektedir. Aile içi iletişimde önemli olan bir diğer husus ise kendini iyi ifade etme becerisi kadar karşındakini de etkili bir şekilde dinleyebilmektir. Herkesin kendini rahat hissettiği, olduğu gibi davrandığı ailelerde fedakârlık, samimiyet, sevmeye, sevilme ve geleceğe güvenle bakma duygusu yoğun olarak rastlanmaktadır (Çalışkan ve Aslander, 2014). İlişkiler ile ilgili hoşnut olma durumunu ölçen, 246 çift ile yapılan bir araştırmaya göre; iyi iletişimin kadınlar için en önemli unsur olduğu tespit edilmiştir (Nazlı, 2020). Giddens (2008), ödül ve doyum kavramlarının, çiftlerin evlilikten beklentilerine etki ederek, evliliklerde ödül ve doyumun olmaması durumunda evliliğin sona erdiğine değinmiştir. 1990 yılında Özüğurlu tarafından evli çiftlerin yaşadıkları problemlere yönelik üç yüz kadınla yapılan çalışmada; evli kadınların %96’sı eşiyile arasındaki iletişim yetersizliğinden, %86’sı kendi kişiliğini ortaya koyamamaktan ve %93’ü rollerin yarattığı huzursuzluktan bahsetmiştir. Boşanmış çiftlerle yapılan araştırma; çiftlerin boşanmasına sebep olan sorunlar arasında sırayla; iletişimde çatışma yaşanması önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kadınlar, eşlerinden fiziksel şiddet görme nedeniyle boşandıklarını, erkekler ise iletişim problemleri nedeniyle boşandıklarını belirtmişlerdir (Üvez-Çoban, 2018). Kitson’a (1992, Akt. Aktaş, 2011) göre, yüksek sosyo-ekonomik statüde olan

çiftlerin boşanma gerekçelerinin; yetersiz iletişim ile ilgi alanlarının farklılığını vurgularken, sosyo-ekonomik düzeyi düşük çiftler ise; şiddet, sorumsuzluk, ekonomik sıkıntılar, alkol ve kumar bağımlılığı gibi nedenlerle boşanmaktadır.

Yapılan çalışmalar, çiftlerin duygularını, düşüncelerini rahatça ifade edebilmesinin evlilikte uyumu artırdığını, karşılıklı bağımlılık yerine bağlılık hissini artırdığını ortaya koymaktadır. Özellikle sosyo-ekonomik yönden gelişmiş bölgelerde kadınların iş yaşamında daha aktif rol alabilmesi, evliliğe yaklaşımda değişen algılar, kötü giden bir evliliği sürdürmek yerine boşanmayı tercih etmesini kolaylaştırmakla birlikte; toplumsal ve kültürel alanda yaşanan değişimler de boşanmaları etkilemektedir.

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye’de boşanma olgusunun kadın ve aileye yönelik hukuki düzenlemeler bağlamında tartışılması amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle ulusal ve uluslararası mevzuat tartışılarak, “Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları”, “Boşanma Nedenleri” ve “Aile İçi Şiddet Araştırması” ile TÜİK verileri üzerinden boşanmanın nedenleri değerlendirilmiş ve literatürde yer alan boşanma nedenleri sosyolojik ve psikolojik yönden açıklanmaya çalışılmıştır.

Günümüz dünyasında hızla yükselen boşanma oranları önemli bir toplumsal gerçeklik olarak toplumları kaygılandıran unsurlar barındırmaktadır. Evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasına yol açan nedenlerin çeşitliliği boşanma olgusunun anlaşılmasında geniş bir bakış açısı oluşturmayı zorunlu kılmaktadır. Aile içinde yaşanan çatışmalar, çiftlerin kök ailelerinden getirdikleri davranış kalıpları, iletişim biçimleri, kültürel arka plan ve sosyo-ekonomik statü gibi faktörler bir evliliğin sağlıklı yürütülüp yürütülemeyeceği hususunda oldukça etkili olabilmektedir.

Aile içerisinde kadınların deneyimlerine odaklanan çalışmalar ataerkilliğe dayalı toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların aleyhine şekillendiğini ortaya koymuştur. Bu durum kadınların aileden başlayarak toplumda ikincil konumda kalmasına zemin hazırlayan pek çok sosyal yapının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu nedenle günümüzde kadınların sosyal statülerini yükseltmek, kadın-erkek eşitliğini sağlamak, kadına karşı şiddetle mücadele etmek bir devlet politikası haline gelmiştir. Uluslararası alanda ortaya konulan çabaların sonucu olan uluslararası sözleşmelerin etkisi ile iç hukukta da önemli düzenlemeler hayata geçirilmektedir. Bu düzenlemelerin uygulamada nasıl karşılık bulduğu ya da uygulamaların ne düzeyde etkili olduğu ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte atılan adımların temelde toplumsal cinsiyet eşitliğine verilen önemi yansıttığı görülmektedir. Öte yandan, aile ve kadın odağında düzenlenen yasaların aslında yalnızca kadınlar için değil ancak kadınların güçlenmesini dikkate alarak yapıldığı söylenebilir.

Sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi, istihdam edilme oranlarının artması, toplumsal değerlerin dönüşmesi, geleneksel sosyal normların yerini eşitlikçi ilişkilere bırakması gibi nedenler kişilerin evlilikten beklentilerini de etkilemiştir. Evlilik, aile kurma ve çocuk sahibi olmaya verilen anlamların değiştiği, boşanmanın zorunluluktan ziyade tercih edilen bir olguya dönüştüğü düşünülmektedir. Evlilikte kadın ve erkek açısından sorumsuz ve ilgisiz ilişkilerin varlığı boşanma nedeni olarak ilk sırada yer almaktadır. Saygı ve sevgiden uzak iletişim kalıplarının olduğu, maddi yetersizlikler nedeniyle ailesine karşı sorumlulukların yerine getirilmemesi, eşlerin kök ailelerinin evlilik ilişkisine müdahil olması gibi nedenler evliliklerin boşanmayla sonuçlanmasına neden olabilmektedir. Türkiye’de aile yapısının dönüşümüyle birlikte azalan evlenme oranlarına karşı artan boşanma oranları ve evlilik yaşının artması gibi sonuçlara rağmen aile kurma, evlenme, çocuk sahibi olma konuları toplumda halen önemli bir kabul düzeyine sahiptir. Boşanma oranlarının artmasına rağmen çoğunlukla ikinci evliliklerin gerçekleştirilmesi bu durumu destekler niteliktedir.

Toplumda aileye atfedilen öneme dayalı olarak “ailenin kutsallaştırılması” ailelerde var olan ve geçmişten bugüne süregiden sorunları görmezden gelmeye neden olabilmektedir. Günümüzün sosyal devlet anlayışında bireylerin ve ailelerin karşılaştıkları güçlükler karşısında yardım arama ve çeşitli hizmetleri talep etme hakları bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet

rollerine dayalı olarak aile ve toplum yaşamında dezavantajlı durumda bulunan kadınların statüsünü güçlendirme çabaları temelde eşitlikçi bir toplum arayışından ileri gelmektedir. Kadınların ve erkeklerin yasal olarak aynı haklara sahip olmasını temin etmenin sonucu olarak evlilikte olduğu kadar boşanmada da kadınların söz sahibi olabilmesi mümkün olmaktadır. Ancak boşanma olgusunun kadınların yasal düzlemde gelişen haklarından etkilendiğine yönelik söylemler boşanma olgusunun arka planında yer alan pek çok farklı faktörü göz ardı eden yaklaşımlar içermektedir. Bu çalışmada ele alındığı üzere, kadınlara ve aileye yönelik yasal düzenlemelerin boşanmalara doğrudan bir etkisinin olmadığı, değişen toplumsal, kültürel ve psikolojik unsurların ön planda olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte, bireylere yasalarca tanınan hakların genişlemesi boşanma olgusunda da kolaylaştırıcı bir etki oluşturabilir.

5. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu çalışmanın etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan ederiz.

6. ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). *Türkiye aile yapısı araştırması 2011*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014a). *Türkiye aile yapısı araştırması 2006*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014b). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması 2014*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014c). *Türkiye boşanma nedenleri araştırması TBNA 2014*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2016). *Türkiye aile yapısı araştırması 2016*. Ankara: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayınları.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018). *Türkiye aile yapısı ileri istatistik analizi, 2018*. Ankara: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayınları.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *2020 yılı faaliyet raporu, Strateji Geliştirme Başkanlığı*.
- Akgün Kandemir, N. (2019). *Aile içi iletişim çatışmalarının temel atıf hatası bağlamında değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Kişilerarası İletişim Bilim Dalı.
- Aktaş, G. (2015). *Türkiye'de aile sosyolojisi çalışmalarına genel bir bakış*. Sosyoloji Konferansları. 52(2). 419-441.
- Aktaş, Ö. (2011). *Boşanma nedenleri ve boşanma sonrasında karşılaşılan güçlükler*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı.
- Avrupa Konseyi (AK). (2011). *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*.
- Aydın, O., Baran, G. (2010). *Toplumsal değişme sürecinde evlenme ve boşanma*. Ankara: *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 21(2). 117-126.
- Çakır, B. (2011). *Modernleşme sürecinde Türkiye'de evlilik kurumunun işleyişi ve boşanma eğilimlerinin seyri*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Çalışkan, N., Aslander, M. (2014). *Aile içi iletişim ve siber yaşam: teorik bir çözümleme*. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15(2), 263-277.

- Çiçekli, A. (2019). *Boşanmalar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Van Örneği (2001-2016)*. Yüksek Lisans Tezi. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Dalkır-Kahveci, A. (2019). *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Türkiye'de kadına yönelik şiddeti önlemedeki rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Harun, A., Çalış, N. (2020). Göç ve kentleşme ilişkisi: Kentsel bütünleşme ve çok kültürlü kentler. (S. Buz, T. E. Gencer, C. Bolgün, Ed.). *Kentsel sosyal hizmet: Kuramdan kentsel ve mekânsal sorunlara, dezavantajlı gruplardan ideal kent ve mekan tasarımına* (ss 201-239). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- İç İşleri Bakanlığı. (2020). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genelgesi*. <https://www.icisleri.gov.tr/81-ile-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-genelgesi>
- Kandemir, F.E. (2018). *Kadına karşı şiddet ve ailenin korunması sorununun Türk hukuku ve uluslararası sözleşmelerdeki yeri*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavas, S., Thornton, A. (2013). Adjustment and hybridity in Turkish family change: Perspectives from developmental idealism. *Journal of Family History*, 38(2), 223-241.
- Kentel, F. (2018). Türkiye'de aile olmak içerisi ve dışarıları arasında aile içi ilişkiler. (Y. Esen, C. Nuhrat, Ed.), *Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi* (s. 238-287). Ankara: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak aile. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, s:36.
- Koç, İ. (2014). Türkiye'de aile yapısının değişimi: 1968-2011. Türkiye'de aile yapısı tespitler ve öneriler (s. 24-55). İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Koç, İ. (2018). Türkiye'de aile yapısının değişimi sürecinde tek ebeveynli ailelerin oluşumu, belirleyicileri ve refah durumu (2006-2016). (Y. Esen, C. Nuhrat, Ed.), *Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi* (s. 33-85). Ankara: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Lamanna, M. A., Riedmann, A., Stewart, S. (2018). *Marriages, families, and relationships: making choices in a diverse society*. Boston: Cengage Learning.
- Memur-Sen Kadınlar Komisyonu. (2020). *İki değer: Aile ve kadın. İki risk: İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun*. Odak Analiz, Ağustos 2020.
- Moroğlu, N. (2012). Kadına yönelik şiddetin önlenmesi 6284 sayılı yasa ve İstanbul Sözleşmesi. *TBB Dergisi*. s: 99 357-380.
- Nazlı, S. (2020). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özügurlu, K. (1990). *Evlilik raporu* (3. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Öztürk, N. (2017). Ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanunun getirdiği bazı yenilikler ve öneriler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1).
- Sütçü, S. (2021). Türkiye'de aile mahkemesi uzmanlarının aile kavramı ve aile içi şiddet olgusuna yönelik değerlendirmeleri: Nitel bir araştırma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*. 5(2). 140-155.
- Şen-Alican, A. (2018). Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelede kurumlar arası işbirliği süreci ve 6284 sayılı yasanın uygulanabilirliği. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*. 11(22). 141-161
- Taştan, C., Küçüker-Yıldız, A. (2019). Dünya'da ve Türkiye'de kadın cinayetleri 2016-2017-2018 verileri ve analizler. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Tatlılıoğlu, K., Demirel, N. (2016). Sosyal bir gerçeklik olarak boşanma olgusu: sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(22). 59-73.
- T.C. Başbakanlık, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2009). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları.

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2017). *Evlenme ve boşanma istatistikleri 2016*. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). *Evlenme ve boşanma istatistikleri 2019*. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara
- Uğur, H. (2012). Kadın ve aile bireylerine karşı 6284 Sayılı Kanun'un getirdikleri. *TBB Dergisi*, 101. 337-339.
- Ünal, V. (2013). "Geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde boşanma sorunu ve din". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(26).
- Üvez-Çoban, E.A. (2018). *Evli çiftlerde sosyal sorun çözme becerileri ile evlilik uyumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- Yaman, F. (2019). Kadına yönelik hukuki düzenlemelerin aile kurumu üzerindeki etkileri: İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun örnekleri. *II. Uluslararası İnsan Hakları Sempozyumu Ailenin Korunması Hakkı Bildiriler Kitabı*. Ankara.
- Yavuz, S., Güllüpinar, F. (2019). Türkiye'de çocuğun ekonomik değerini etkileyen faktörler: 2016 aile yapısı araştırması analizi üzerinden sosyolojik bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 39(2). 379-409.
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye'de boşanma nedenleri araştırması. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. s, 28. 59-81.
- Yıldırım, A. (2005). Bir modernite rüyası: Ailenin sonu mu? - Kütahya Yetiştirme Yurdu örneği. *Aile ve Toplum*. 2(8). 93-100.
- 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun. R. Gazete: Tarih: 17.1.1998. Sayı:23233.
- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, R.Gazete: Tarih: 20.03.2012 Sayı: 28239